

نگاهی جامعه‌شناختی به پدیده ورزش

محمود اشراقی اصغر محمدی*

مقدمه

استواری و دوام یک جامعه سالم و پویا، بی‌شک در گرو سلامت یکایک اعضای آن است. سلامتی و شادابی افراد یک جامعه جز از طریق تقویت بنیه جسمانی و روحی آنان میسر نمی‌شود. جامعه‌شناسان عقیده دارند که در شرایط زندگی ماشینی و افزایش ساعات فراغت، ورزش را می‌توان به‌عنوان وسیله‌ای مطلوب برای تأمین تفریحات سالم و تجدید قوای افراد جامعه و نیز حفظ سلامتی جسمی و روحی آنها مورد استفاده قرار داد. ورزش به‌عنوان پدیده‌ای اجتماعی و فرهنگی محسوب می‌شود که با بسیاری از پدیده‌های اجتماعی دیگر جامعه ارتباط دارد. و دارای ویژگیها و آثار اجتماعی در سطح جامعه است که شرح داده می‌شود.

معنای لغوی ورزش

لغت ورزش اسم مصدر فعل ورزیدن است که به معنای عمل کردن، کار کردن، تمرین و اجرا کردن تمرینات بدنی به‌طور مرتب می‌باشد. در زبان انگلیسی کلمه Sport از لغت Disportar به معنی سرگرم کردن فرد با تمرینات جسمانی، مشتق شده است.

تعاریف ورزش

سازمان یونسکو ورزش را چنین تعریف نموده است: هر نوع فعالیت جسمی که مشخصه بارزی داشته و مستلزم مبارزه با خود یا دیگران و یا مواجه شدن با پدیده‌های طبیعی باشد.

از نظر لافن «ورزش نوعی فعالیت رقابتی بین افراد است که براساس مهارت جسمی استوار بوده و در بردارنده پاداش درونی و بیرونی است.»

انواع ورزش

کارشناسان و صاحب‌نظران، ورزش را به اشکال زیر تقسیم‌بندی می‌کنند:

- ۱- تقسیم‌بندی ورزش از نظر تعداد شرکت‌کننده
- الف - ورزشهای انفرادی، نظیر پرش با نیزه، پرتاب دیسک
- ب - ورزشهای گروهی، مثل فوتبال
- ج - ورزشهای همگانی، همچون راهپیمایی
- ۲- از نظر مکان اجرا
- الف - ورزشهای آبی، مثل واترپلو و قایقرانی
- ب - ورزشهای هوایی مثل پرش با کایت
- ج - ورزشهای زمینی، نظیر بسکتبال

* - اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد دهاقان

تشویق می نمودند، هدف از اعمال این روش این بود که آنان را زنان و مردانی سالم برای خدمت به میهن و موفقیت در زندگی اجتماعی بار آورند. در این دوره فعالیت‌های جسمی و ورزش‌هایی که بیش از همه اهمیت داشته عبارت بودند از: کشتی، اسب‌سواری، تیراندازی، چوگان‌بازی، شکار حیوانات وحشی، حرکات موزون و... که در اعیاد و جشنها به آنها مبادرت می نمودند و از این راه قدرت و همت جوانان به آزمایش گذاشته می شد. هردوت تاریخ‌نویس معروف یونانی می‌گوید: ایرانیان برای تربیت فرزندان خود از ۵ تا ۲۰ سالگی به سه اصل توجه داشتند: اسب‌سواری، طرز استفاده از تیر و کمان و حقیقت‌جویی. ایرانیان باستان معتقد بودند که ورزش برای زنان لازم و برای مردان واجب است.

ورزش در ایران اسلامی

در این دوره با توجه به تأکید تعالیم اسلامی ورزش‌های تیراندازی، اسب‌سواری، شنا و همچنین ورزش در زورخانه و ورزش‌های رزمی به تدریج مورد توجه ایرانیان قرار گرفت.

۳- از نظر فصل اجرا

الف- ورزش‌های تابستانی، مثل شنا
ب- ورزش‌های زمستانی، نظیر اسکی

۴- از نظر وسیله

الف- ورزش‌های بدون وسیله، مثل دو و میدانی
ب- تک وسیله، نظیر دوچرخه سواری
ج- چند وسیله‌ای، مثل بدمیتون

سابقه تربیت بدنی و ورزش در ایران

تربیت بدنی در ایران و تحولات آن در سیر زمان شامل سه دوره است: ۱- ورزش و تربیت بدنی در ایران باستان. ۲- ورزش در ایران اسلامی. ۳- ورزش و تربیت بدنی جدید.

ورزش و تربیت بدنی در ایران باستان

بر طبق بررسی‌های موجود در ایران باستان مردم به اهمیت نیرومندی تن و سلامت جسم و روح پی برده و در انجام فعالیت‌های جسمی که امروز تحت عنوان ورزش می‌شناسیم کوشا بوده‌اند، بدین منظور علاوه بر انجام فعالیت‌های ورزشی مردم را به کارهای سخت و دشوار

ورزش و تربیت بدنی جدید

در اواخر سال ۱۲۹۰ هجری شمسی مرحوم میرمهدی ورزنده از کشورهای بلژیک و ترکیه به ایران مراجعت کرد و ورزش و تربیت بدنی جدید را در ایران تأسیس نمود. به همین دلیل نامبرده را «معلم اول ورزش جدید» نام نهاده‌اند. تأسیس دارالمعلمین ورزش از اقدامات میرمهدی ورزنده بود که به منظور تربیت معلم ورزش به وجود آمد و مسئولیت آن برای نخستین بار به عهده وی گذاشته شد.

در چهاردهم شهریور ۱۳۰۶ قانون ورزش اجباری مدارس در چهار ماده از تصویب مجلس شورای ملی وقت گذشت. در سال ۱۳۱۳ انجمن ملی تربیت بدنی و پیشاهنگی تأسیس گردید.

ورزش به عنوان یک پدیده اجتماعی

ورزش به عنوان یک واقعیت اجتماعی در ساختار جامعه حیات دارد و همانند هر پدیده اجتماعی دیگر؛ افراد، گروهها و سازمانهای اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. ورزش همانند پدیده‌های دیگر از زندگی اجتماعی انسانها ناشی می‌شود و وجودش وابسته به وجود اجتماع است و بدون وجود جامعه معنا و مفهوم پیدا نمی‌کند.

پدیده ورزش وابسته به تمایلات و خواسته‌های فردی و زاده افکار و اندیشه‌های افراد خاص نیست، بلکه ساخته و پرداخته جامعه و محیط اجتماعی است که بر اثر زندگی افراد به صورت گروهی و جمعی در جامعه به مرور زمان و با توجه به نیازهای اساسی جامعه شکل

انزوای اجتماعی، عدم صمیمیت و دورویی، فقدان شرایط بدنی متعادل و مناسب، بی‌اعتمادی افراطی و... می‌تواند زمینه‌هایی را برای فرد ایجاد نماید تا به انحراف کشیده شود. با پناه بردن به ورزش می‌توان خیلی از این رذایل را از خود دور ساخت. ورزش و تفریحات سالم موجب انبساط روانی، رشد شخصیت، ممانعت از جنایات، افزایش مشارکت اجتماعی و احساس مسئولیت، افزایش سلامت جسمانی، اخلاقی و... می‌گردد.

گرفته و نیازهای فردی و اجتماعی افراد را برآورده می‌کند.

ورزش در انواع و اشکال خود در همه جوامع وجود داشته و به اصطلاح جنبه عام دارد و از طرف دیگر در هر جامعه بسته به زمان و مکان متفاوت و متغیر است.

«در جوامعی که نارساییهای کمی و کیفی ورزش وجود دارد، عقب‌افتادگی آن جامعه نیز چشمگیر است و از این روست که ورزش امروزه در جوامع مترقی دنیا علاوه بر آثار بهداشتی و نقش مهم آن در سلامت یک ملت به عنوان یک پدیده اجتماعی و عامل اقتصادی مورد مطالعه و پژوهش علمی قرار می‌گیرد.»^۱

به هر حال ورزش به عنوان یک پدیده اجتماعی کارکردهایی در جامعه دارد چرا که در مقیاس کوچک و نموده‌های عینی منجر به ایجاد و تشکیل تیمها

۱- اقتباس از کتاب جواد کریمی، نگاهی به تربیت بدنی جهان، صص ۱۹۳ و ۱۹۴.

۲- سیروس جاوید، زمینه ورزش‌شناسی، ص ۲۷.

در سال ۱۳۱۳ توماس گیسیون از طرف وزارت فرهنگ آمریکا با توجه به تصویب انجمن ملی تربیت بدنی ایران برای تشکیلات پیشاهنگی و ورزش استخدام شد، ولی در سال ۱۳۱۷ نامبرده برکنار شد و این مرکز تا سال ۱۳۲۷ تعطیل بود. در سال ۱۳۲۷ بنا بر احتیاج، آموزشگاههای ورزشی راه‌اندازی شد. در سال ۱۳۳۰ دانشسرای تربیت بدنی در برخی نقاط ایران (۵ نقطه) ایجاد گردید. در سال ۱۳۳۵ در دانشسرای عالی تهران رشته تربیت بدنی برای مقطع تحصیلی لیسانس تأسیس شد، در سال ۱۳۵۱ مدرسه عالی ورزش در تهران زیر نظر سازمان تربیت بدنی ایجاد گردید.

تشکیلات ورزشی ایران تا اختتام مسابقات المپیک ۱۹۷۶ مونترال تحت نام «سازمان تربیت بدنی» فعالیت می‌کرد که به دستور محمدرضا پهلوی شاه سابق ایران این سازمان منحل و تحت عنوان «تشکیلات ورزش» درآمد و زیر نظر وزارت آموزش و پرورش و یک نفر وزیر مشاور انجام وظیفه نمود، ولی بعد از انقلاب اسلامی سازمان تربیت بدنی جمهوری اسلامی ایران نام گرفت.^۱

مورد احترام، تقدیس و مطلوب تلقی می‌کنند و برخی دیگر را نامطلوب می‌شمارند. اموری که مطلوب و ارزنده باشد و بیشتر افراد یک جامعه بر آن اتفاق نظر داشته باشند «ارزش» نامیده می‌شود.

به تصورات کلی رفتار اجتماعی که جامعه طالب آن است و به آن ارج می‌نهد ارزشهای اجتماعی گویند. هنگامی که در جامعه‌ای اکثریت افراد آن ورزش یا ورزشکاران را دوست داشته باشند، آن وقت ورزش جنبه‌ای ارزشی یافته، یک ارزش اجتماعی محسوب می‌شود. ورزش از آنجا که با فرهنگ رابطه‌ای مستقیم و مستمر داشته و پدیده‌ای تربیتی و فرهنگی است طبعاً موجب رشد فرهنگی و اجتماعی و پدید آمدن عقاید و ارزشهای متعالی خواهد شد و تأثیر فراوان آن در این زمینه قابل چشم‌پوشی نیست به طوری که می‌تواند موجبات انتقال فرهنگ و ارزشها را در داخل و یا خارج از جامعه فراهم سازد.

در بسیاری از ورزشها از جمله ورزشهای سنتی و بومی ورزش ارتباط تنگاتنگی با ارزشها و ساختار مذهبی جامعه دارد. در این نوع ورزشها یک نوع همگرایی و انطباق بین توجه به تقویت جسم و تن و در عین حال پرورش روح و اخلاق وجود دارد، به عنوان مثال در ورزش باستانی (زورخانه‌ای) در کنار تقویت جسم، پرورش اخلاق و روح متناسب با ارزشها و موازین اسلامی و به ویژه مرجع قرار دادن الگو و شیوه و مرام حضرت علی (ع) مهم است، البته در ورزشهایی از قبیل: کشتی، وزنه‌برداری، رزمی و... نوعی رابطه با ارزشهای اجتماعی و مذهبی نیز وجود دارد. ورزش نیز مانند همه پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی با دگرگونی‌های فنی، تکنیکی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متحول می‌شوند.

خصوصیات اجتماعی و فرهنگی ورزش

بررسی‌های موجود نشان می‌دهد که ورزش به خصوص ورزشهای گروهی دارای خصوصیات اجتماعی و فرهنگی به شرح ذیل است.

۱- اکثر ورزشها دارای ساختار و کارکرد است و ورزشهای گروهی معمولاً اجزاء و عناصری دارند که در ارتباط با هم می‌باشند. به عنوان مثال در ورزش فوتبال افراد و اعضای آن سازمان یافته و در تعامل با هم بوده و هر عضو در میدان ورزشی دارای کارکرد خاص خویش است.

۲- انتخاب افراد گروه بر اساس شرایط و ویژگیهای خاص می‌باشد. در اکثر ورزشها معیارهایی نظیر سن، وضع

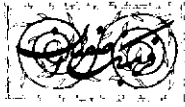
و گروههای ورزشی و کلاسهای تربیت بدنی شده و همچنین زمینه را برای به وجود آوردن واحدهای بزرگتری تحت عنوانهای مختلف نظیر: فدراسیون، هیأت، انجمن، باشگاه و... فراهم کرده است که در جای خود قابل تأمل است.

ورزش مانند هر پدیده اجتماعی با هر یک از زمینه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی، تربیتی و سیاسی رابطه برقرار می‌نماید. در ضمن این پدیده اجتماعی توانسته است در تعلیم و تربیت جامعه نفوذی عمیق و مستحکم داشته و جایگاه مهمی را در شکل‌گیری شخصیت و بروز استعدادها فردی و روحی کودکان، نوجوانان و جوانان که آینده‌سازان هر جامعه‌ای به شمار می‌روند به خود اختصاص دهد.

رابطه ورزش و ارزشهای اجتماعی

افراد هر جامعه برای رفتار خوب و بد، مطلوب و نامطلوب تصورات ویژه و نسبی دارند. برخی امور را

جسمانی، تعداد بازیکنان، علاقه، وضع اقتصادی، روحیات و... تأثیر دارد.

۳- تماشاگران و تشویق‌کنندگان حاضر در میدان با مشاهده مستقیم و یا از طریق وسایل ارتباط جمعی بسیاری از ورزشها را با واسطه مشاهده می‌کنند و یا از طریق کتب، مجلات و روزنامه‌ها اطلاع کسب می‌نمایند. برای مشاهده ورزشها به‌ویژه فوتبال قشرهایی چون دانش‌آموزان، دانشجویان، کارمندان دولت، رانندگان به‌ویژه رانندگان تاکسی و غیره می‌کشند برنامه کار خود را طوری تنظیم کنند که به دیدن مسابقه برسند. همچنین شادی کردن، متأثر بودن به اصطلاح «ابراز احساسات کردن»، هنگام بازی و برد و باخت منحصر به تماشاگران حاضر در میدان نیست. تماشاگران تلویزیونی نیز آرام نمی‌نشینند و به هسر علتی خود را طرفدار تیم خاصی می‌دانند.

۴- از آنجایی که برخی از ورزشهای جدید در کشورهای اروپایی و صنعتی به‌وجود آمده و سپس به کشور ما اشاعه یافته است لذا همراه با ورزش، فرهنگ (بعد غیرمادی) آن نیز وارد می‌شود و گسترش می‌یابد و خواه‌ناخواه واژه‌ها و کلماتی وارد زبان فارسی می‌گردد. به‌عنوان مثال در ورزش فوتبال: گل، شوت، گلر، پنالتی، آف ساید، هند، فوروارد، اوت، تیم، فوتبالیست و... همراه با بازی وارد زبان فارسی شده و به نقاط شهری و روستایی کشور راه یافته است.

۵- وسایل و لباس ورزشی - معمولاً در برخی ورزشها داشتن وسایل و لباس معین و متناسب با آن ورزش امری مهم تلقی می‌شود و تولید، توزیع و مصرف آنها می‌تواند در امر ایجاد مشاغل معین و جدید مؤثر باشد و فرصت‌های شغلی جدید به‌وجود آورد.

۶- مسأله وقت و زمان - معمولاً در ورزشهای سنتی زمان اهمیت چندانی نداشته است، ولی در بیشتر ورزشهای جدید مثلاً فوتبال زمان امری مهم تلقی می‌گردد.

۷- گروه مرجع - یکی از گروههایی که معمولاً برای قشر جوان در کشور به‌عنوان گروه مرجع (الگو) محسوب می‌شود ورزشکاران هستند.

۸- تبلیغات - امروزه آگهی‌های تبلیغاتی نیز، نقش مؤثری در افزایش سطح آگاهیهای اجتماعی و فرهنگی مردم دارند و اطلاعات مردم را در مورد ورزش بالا می‌برند. از سوی دیگر بسیاری از شرکتها و مؤسسات تولیدی از ورزشکاران و مسابقات ورزشی در تبلیغات خود استفاده می‌کنند و از این طریق بر میزان مصرف مردم و فروش کالاهای خود می‌افزایند.

نقش ورزش در رشد و تحکیم روابط اجتماعی

«اصطلاح روابط اجتماعی در زبان فرانسه (هنگامی که معنایی عام از آن مستفاد می‌شود) به صورت جمع به کار می‌رود و معمولاً ارتباطات بین دو شخص یا دو گروه و نه ارتباطهای بین دو پدیده اجتماعی را می‌رساند. روابط چنانچه صورت همکاری، مبادله، تفاهم، دوستی و... باید مثبت و چنانچه صورت مبارزه، تنش، کشمکش، تقابل و خرابکاری به خود بگیرد منفی و آنگاه که به صورت انطباق، همسازی و... درآید خنثی خوانده می‌شود.»^۳

فعالیت‌های ورزشی غالباً به صورت گروهی و دسته‌جمعی انجام می‌گیرد که شبکه‌ای از روابط را بین افراد ایجاد می‌کند. هرچه روابط داخلی بین اعضای یک تیم بیشتر هماهنگ و منجم باشد، احتمال موفقیت و پیروزی آن تیم بیشتر است. شاید اهداف و نیازهای مشترک عامل این هماهنگی و اتحاد باشد، استمرار در فعالیت‌های ورزشی باعث رشد و تحکیم روابط اجتماعی میان افراد می‌گردد. شبکه روابط داخلی ممکن است از بین افراد یک گروه ورزشی شروع و موجب همبستگی و هماهنگی میان تماشاگران و طرفداران و در نهایت یکپارچگی ملی گردد.

«سمنر عقیده دارد که افراد درون گروه خصوصیتی به شرح ذیل دارند: ۱- روابط افراد به‌طور کلی بر اساس مسالمت و آرامش است. ۲- همه اعضا روحیه همکاری و کمک به دیگران دارند. ۳- همکاری مشترک میان اعضا وجود دارد. سمنر در مقابل معتقد به نوعی مخالفت اعضای گروه نسبت به کسانی است که حالت برون‌گروه را دارند.»^۴

در یک گروه ورزشی همانند یک گروه اجتماعی، اعضا برای رسیدن به اهداف معین تلاش می‌کنند. افراد تیم ضمن فعالیت‌های دسته‌جمعی کاملاً درمی‌یابند که هر قدر بیشتر با یکدیگر متحد باشند و به‌طور هماهنگ و منسجم و با تکنیک در فعالیتها، تمرینات و مسابقات ورزشی حاضر شوند موفقیت آنها برای دستیابی به اهداف بیشتر خواهد بود و همین موضوع عامل عمده‌ای در رشد و تحکیم روابط بین افراد تیم می‌گردد.

روابط ورزشی را می‌توان به دو دسته طبقه‌بندی نمود: ۱- روابط ورزشی درون‌گروهی، که درون یک تیم و یا دسته ورزشی مشخص صورت می‌گیرد و پیوندهای

۳- آن بیرو، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، کیهان، تهران، ۱۳۶۶.

۴- منوچهر محسنی، مقدمات جامعه‌شناسی، ص ۱۳۲.

**ورزش از آنجا که با فرهنگ
رابطه‌ای مستقیم و مستمر داشته
و پدیده‌ای تربیتی و فرهنگی
محسوب شود طبعاً موجب رشد فرهنگی
و اجتماعی و پدید آمدن عقاید
و ارزشهای متعالی خواهد شد
و تأثیر فراوان آن در این زمینه
قابل چشم‌پوشی نیست به طوری که
می‌تواند موجبات انتقال فرهنگ
و ارزشها را در داخل و یا خارج
از جامعه فراهم سازد.**

دایمی کارهای گوناگون انسانهاست که همبستگی اجتماعی را پدید می‌آورد. همبستگی گروهی در تیم‌های ورزشی و یا در بین تماشاچیان زمینه را برای ایجاد همبستگی و یکپارچگی اجتماعی فراهم می‌سازد.^۵

نقش ورزش در نظارت و کنترل اجتماعی: هدایت و رهبری صحیح در هر جامعه بقای اجتماعی و تکامل آن را تضمین می‌کند که این امر در ورزش نیز صادق است، همچنین افراد ملزم به تبعیت و اطاعت از فردی هستند که به عنوان داور یا سرگروه تیم، منتخب شده است. با توجه به اینکه این فرد از لحاظ قدرت فکری، روحی، جسمی و اجتماعی از دیگران برتر است، لذا شکست و یا پیروزی گروه تا حدود زیادی منوط به تصمیمات اوست.

نقش ورزش در کاهش انحرافات اجتماعی

آلبرت کوهرن رذالت، تقلب، خدعه، جنایت، فساد، بزهکاری و نظایر آن را «انحراف» می‌داند.

امیل دورکیم در مورد انحراف معتقد است در جامعه‌ای که اعضای آن با ارزشها و هنجارهای مشترک هم‌نوا می‌شوند احتمال انحراف افراد کم می‌شود و افرادی که وفاداری ضعیف به اعتقادات اجتماعی دارند ممکن است بیشتر تمایل به نادیده گرفتن ارزشها داشته باشند و از هنجارهای اجتماعی انحراف ورزند.

«دوب انحراف اجتماعی را عبارت از هر نوع وضعیت یا رفتاری می‌داند که اعضای قویتر یک گروه اجتماعی به‌طور معقول، تلقی جدی را نسبت به ارزشها یا معیارهای مهم خود مورد توجه قرار می‌دهند.»^۶

۵- مهدی آقابور، جامعه‌شناسی ورزش، ص ۱۷۵.

۶- آلن بیرو، فرهنگ علوم اجتماعی، ص ۴۰۱.

۷- هدایت‌الله ستوده، آسیب‌شناسی اجتماعی، ص ۳۲.

درون‌گروهی را تقویت می‌نماید. ۲- روابط ورزشی برون‌گروهی، در این حالت ارتباط میان اعضای تیم با تیم‌های ورزشی دیگر، گروه‌های اجتماعی با تماشاچیان و در نهایت با مردمان و تیم‌ها و گروه‌های دیگر کشورها آشنا شده و کمابیش روابط ورزشی اجتماعی خویش را توسعه داده و همبستگی اجتماعی را تقویت می‌نماید.^۵

در گروه‌ها و تیم‌های ورزشی خصلتها و ویژگیهای انسانی، اخلاقی و اجتماعی تمرین و تکرار می‌گردد که باعث ایجاد همبستگی و وحدت بیشتر در بین اعضا شده و از طرف دیگر زمینه را برای فعالیتها و یا ارتباطات اجتماعی فراهم و آماده می‌سازد. به‌عنوان مثال رعایت مقررات و اصول ورزشی یا احترام به قضاوت داور و... منجر به اطاعت از قوانین و مقررات شده، انضباط فردی و اجتماعی را به‌وجود آورده و تقویت می‌نماید.

برخی از آثار ورزش که در رشد و تحکیم روابط اجتماعی مؤثرند عبارت‌اند از:

رشد شخصیت اجتماعی: تربیت بدنی و ورزش باعث می‌شود تا کودکان، نوجوانان و جوانان از فردگرایی و خودمحوری خارج شوند و به تدریج روح جمعی و کار گروهی را فراگیرند.

احترام متقابل اجتماعی: یکی از خصلتهای پسندیده ورزشکاران این است که افراد برای دستیابی به هدف مشترکشان به افکار و عقاید و حالات یکدیگر احترام گذارند که تمرین و تکرار آن سبب رشد و تقویت روحیه مشارکت و احترام متقابل در سطح جامعه می‌گردد.

رشد استعدادهاى افراد: انجام فعالیتهای ورزشی به‌خصوص با افراد همسن باعث بروز استعدادهای نهفته در انسان می‌گردد که در زندگی اجتماعی آینده فرد مؤثر و مفید است.

پذیرش نقش و مسؤولیت گروهی و اجتماعی: نقش اجتماعی شامل رفتار، کردار و یا کار و وظیفه‌ای است که یک شخص در داخل یک گروه به عهده می‌گیرد. تقبل نقش و مسؤولیت در کار گروهی به‌خصوص در ورزش زمینه را برای پذیرش نقش‌ها و یا مسؤولیتهای اجتماعی بالاتر فراهم می‌کند. این مورد در بازی فوتبال بیشتر نمایان است.

تقویت همبستگی و انسجام گروهی و اجتماعی: «همبستگی، حایز یک معنای اخلاقی است که متضمن وجود اندیشه، یک وظیفه و یا الزام متقابل است. همچنین یک معنای مثبت از آن برمی‌آید که وابستگی متقابل کارکردها، اجزاء و یا موجودات در یک کل ساخت یافته را می‌رساند. به نظر آگوست کنت توزیع

ورزش و گرایشهای اجتماعی

همان طوری که اشاره شد یکی از تأثیرات ورزش ترغیب افراد به زندگی گروهی و جمعی است. ورزش به عنوان عامل تسریع کننده در فرایند اجتماعی شدن افراد می تواند نقش مؤثری داشته باشد. بسیاری از افرادی که ورزشکارند و یا جزء دوستاناران ورزش هستند اولین و ساده ترین نیاز و انگیزه شان حضور و تماس با دیگران است که زمینه را برای ایجاد فعالیت گروهی و در نهایت در یک نظام بزرگ انسانی فراهم می کند.

ورزش باعث به وجود آمدن و تقویت برخی از نیازها و امیال انسانی است که نیاز به رقابت، میل به پیروزی، خشونت و مبارزه جویی از این دسته اند، این نیازها را بدین گونه می توان خلاصه کرد:

نیاز به رقابت: مسابقه دادن و رقابت کردن در ورزش مصداق عینی خود را پیدا می کند و تا رقابتی نباشد انگیزه پیروزی، توانایی و... معنا و مفهومی ندارد. در رقابت، افراد ارزش خود را می شناسند و آن را می سنجند. همچنین اعضا تمایل بیشتری به همکاری دارند و یا دست به خطر و ماجراجویی و... می زنند و دوست دارند بهتر به نقش طرف مخالف آگاهی یابند تا در موقع مناسب واکنش نشان دهند. پس رقابت آن هم رقابت سالم و مفید باید وجود داشته باشد تا در فعالیتهای گروهی تمرین و تکرار و تقویت گردد.

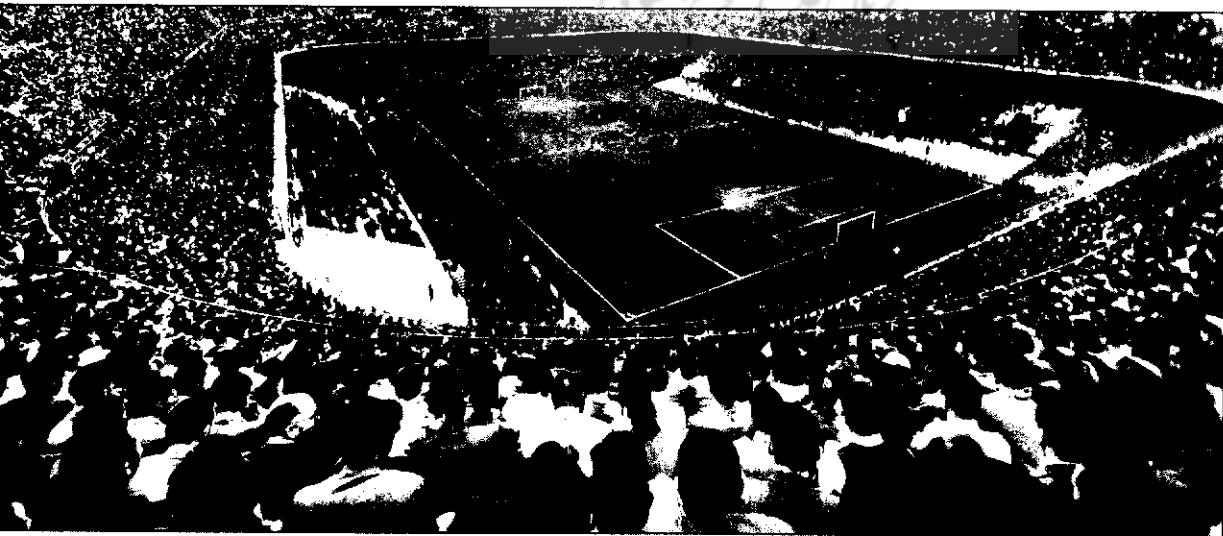
میل به پیروزی: در ورزش فقط برد و باخت مطرح نیست، اما افراد تمایل دارند به ابراز شخصیت خود بپردازند. در کنار آن برخی از نیازهای خود همانند: نیاز به تسلط، سودجویی، نیاز به احترام گذاشتن به دیگران و... را پاسخ دهند. در میل به پیروزی چند خصلت وجود دارد:

بزهکاری یک بیماری اجتماعی است که در یک محیط اجتماعی آلوده رشد پیدا می کند. ورزش می تواند در پاکسازی محیط اجتماعی نقش عمده ای را ایفا نماید. افراد با گرایش به گروهها یا دسته های ورزشی از محیط های آلوده اجتماعی دوری می جویند و در نتیجه می توانند نیروی جوانی خود را در راه درست و صحیح صرف نمایند و به تندرستی و شادابی مطلوب و واقعی دست پیدا کنند.

انزوای اجتماعی، عدم صمیمیت و دورویی، فقدان شرایط بدنی متعادل و مناسب، بی اعتمادی افراطی و... می تواند زمینه هایی را برای فرد ایجاد نماید تا به انحراف کشیده شود. با پناه بردن به ورزش می توان خیلی از این رذایل را از خود دور ساخت. ورزش و تفریحات سالم موجب انبساط روانی، رشد شخصیت، ممانعت از جنایات، افزایش مشارکت اجتماعی و احساس مسؤولیت، افزایش سلامت جسمانی، اخلاقی و... می گردد.

رابطه ورزش و تقسیم کار اجتماعی

افزایش نیازها، تنوع و به خصوص پیچیدگی حیات اجتماعی زمینه را برای افزایش تقسیم کار فراهم می سازد و نوعی همبستگی با نام «همبستگی اندامی» را پدید می آورد. تعیین و تقسیم وظایف بر اساس لیاقت و شایستگی و صلاحیت به افراد در فعالیتهای ورزشی به ویژه ورزشهای گروهی زمینه را مساعد می نماید تا آنان را آماده پذیرش نقشها و وظایف حساس اجتماعی کند، اهداف مشترک گروههای ورزشی اعضا را مقید به پذیرش و انجام فعالیتهای خاص با توجه به تخصص آنان می کند.

در گروهها و تیمهای ورزشی خصلتها و ویژگیهای انسانی، اخلاقی و اجتماعی تمرین و تکرار می‌گردد که باعث ایجاد همبستگی و وحدت بیشتر در بین اعضا شده و از طرف دیگر زمینه را برای فعالیتها و یا ارتباطات اجتماعی فراهم و آماده می‌سازد. به‌عنوان مثال رعایت مقررات و اصول ورزشی یا احترام به قضاوت داور و... منجر به اطاعت از قوانین و مقررات شده، انضباط فردی و اجتماعی را به‌وجود آورده و تقویت می‌نماید.

۶- ورزش نقش زیادی در کاهش آسیبها و انحرافات اجتماعی اقشار مختلف به‌ویژه جوانان دارد.
 ۷- از آنجا که در برخی از ورزشها تقسیم کار و فعالیت مهم است، تقسیم کار در امر ورزش می‌تواند زمینه‌ساز تقسیم کار اجتماعی افراد باشد.
 ۸- مهمترین تأثیر اجتماعی ورزش عبارت‌اند از: رشد شخصیت اجتماعی، افزایش احترام متقابل اجتماعی، رشد استعدادهاى افراد، پذیرش نقش مسؤولیت اجتماعی، تقویت همبستگی و انسجام گروهی.
 ۹- ورزش تأثیر زیادی در ارضای نیازهای افراد؛ نیاز به رقابت، میل به پیروزی، خشونت و مبارزه‌جویی و... دارد.

منابع

آریافر، خلیل. اصول علمی و درمانی تمرینات ورزشی معلولین، چاپخانه بهرام [بی تا].
 آقابور، سیدمهدی. جامعه‌شناسی ورزشی، سازمان تربیت بدنی، چاپ علامه طباطبایی، تهران، ۱۳۶۸.
 بهشتی، احمد. مبانی تربیت بدنی در اسلام، چاپخانه ارشاد اسلامی، تهران، ۱۳۶۲.
 بیرو، آلن. فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، کیهان، تهران، ۱۳۶۶.
 جاوید، سیروس. زمینه ورزش‌شناسی.
 خواجوری، حفیظ‌الله. نقش ورزش در کاهش انحرافات اجتماعی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد دهقان، ۱۳۷۸.
 سیف‌الهی، سیف‌الله. مدمات جامعه‌شناسی، مرنديز، تهران، ۱۳۷۳.
 صبوری، حسین. ورزش در اسلام، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، تهران، ۱۳۶۷.
 قاسمی، غلامعلی. ورزش و تهاجم فرهنگی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ۱۳۷۷.
 کریمی، جواد. نگاهی به تربیت بدنی جهان، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ۱۳۶۴.
 محسنی، منوچهر. مدمات جامعه‌شناسی، نشر دوران، تهران، ۱۳۷۶.

میل به تملک: تلاش کم و بیش آگاهانه ورزشکار برای چرخاندن بخت به سود خود است. پس در فرایند رسیدن به پیروزی برخی از نیازهای انسانی که بیشتر جنبه اجتماعی دارد ارضا می‌گردد.

خشونت و مبارزه‌جویی: ورزش از میان تمام نقش‌هایش، نقش بازی‌جنگی را از نظر اجتماعی ایفا می‌کند. مطالعه تاریخ ورزش نشان می‌دهد که بسیاری از فسهالیت‌های ورزشی از جنگ و فنون مرتبط به آن برخاسته‌اند (مثل شمشیربازی و پرتاب نیزه) همچنین بعضی از ورزشها همانند مشت‌زنی و... با حالتی از خشونت همراه هستند.

خشونت و رزم‌آوری غالباً ناشی از محرومیت است و جنبه روان‌شناختی دارد. همچنین خشونت در بعضی مواقع در مسابقات ورزشی ناشی از تعصب میهنی و یا باشگاهی تماشاچیان است که به ورزشکاران انتقال می‌یابد. به هر حال تقویت روحیه مبارزه‌جویی و رزم‌آوری، افراد را برای برخی تغییر و تحولات اجتماعی به‌خصوص جنگ با مخالفان آماده می‌سازد.

نتیجه‌گیری

۱- ورزش پدیده‌ای است که به اشکال مختلف تقسیم می‌شود.
 ۲- براساس مطالعات موجود سابقه ورزش و تربیت بدنی در ایران به قبل از اسلام می‌رسد و به تدریج بعد از اسلام تا به امروز رشته‌های ورزشی گسترش یافته است.
 ۳- ورزش به مثابه پدیده‌ای اجتماعی است. این پدیده با ساختار اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جغرافیایی و غیره در ارتباط است.
 ۴- در برخی ورزشها ارتباط تنگاتنگی بین تربیت جسم و تربیت روح و اخلاق وجود دارد. به‌عبارت دیگر ورزش با ارزشهای اجتماعی و اخلاقی ارتباط دارد.
 ۵- انجام فعالیت‌های ورزشی به‌ویژه ورزشهای گروهی می‌تواند در زمینه انسجام گروهی و اجتماعی افراد در سطح جامعه مؤثر باشد.

